

Fer ciutat, construir territori: la Llei de barris

Francesc Muñoz

*Professor de Geografia Urbana de la
Universitat Autònoma de Barcelona*

1. CATALUNYA, POLÍTIQUES I TERRITORIS AVUI. 2. URBANISME DEMOCRÀTIC I RECONSTRUCCIÓ DE CIUTAT. 3. POLÍTICA URBANÍSTICA I POLÍTICA SOCIAL: UNA PERSPECTIVA EUROPEA. 4. POLÍTIQUES URBANES I GOVERN DEL TERRITORI. 5. LA LLEI DE BARRIS: PLANTEJAMENT I OBJECTIUS. 6. ELS BARRIS DE LA LLEI DE BARRIS. 7. LES ACTUACIONS: OBJECTIUS I EXEMPLES. 8. UNA LLEI TRANSVERSAL I UN REPTA COL·LECTIU.

1. Catalunya, polítiques i territoris avui

La Llei de barris s'inscriu en el que en realitat és un gran esforç per part del Govern de la Generalitat per reconèixer i avaluar els territoris de Catalunya a partir de la planificació territorial i el disseny de polítiques urbanes.

En aquest sentit, s'haurien de tenir en compte tres línies d'acció principals i diferents. En primer lloc, la definició del planejament territorial, amb l'elaboració d'una sèrie de plans territorials per al conjunt del territori, com el de l'Alt Pirineu i l'Aran, la Catalunya central o les comarques gironines.

En segon lloc, la redacció d'una sèrie de plans directors urbanístics, amb l'objectiu d'ordenar el desenvolupament de tres tipus de territori: els entorns de les àrees urbanes més poblades, els territoris amb un patrimoni arquitectònic o natural d'interès i les àrees que, per les seves qualitats i localització, reben més pressions urbanístiques. La raó de fons que aconsella l'elaboració d'aquests plans directors rau en el temps que caldrà perquè els planejaments d'àmbit municipal s'acabin adaptant al nou planejament territorial que el Govern està desenvolupant. Els plans directors urbanístics –com el del sistema costaner o els de les tres

Francesc Muñoz

És professor al Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona. És doctor en Geografia amb la tesi *UrBANALització: la producció residencial de baixa densitat a la província de Barcelona, 1985-2001*, treball guardonat el 2004 amb el premi de la Càtedra Victoriano Muñoz Oms de la Universitat Politècnica de Catalunya a la millor tesi doctoral en atenció als valors humans aplicats a l'enginyeria.

És director del màster en Intervenció i Gestió del Paisatge de la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha estat professor convidat a la International Venice University, l'Istituto Universitario di Architettura di Venezia, l'Accademia di Architettura de la Università della Svizzera Italiana o l'Institut d'Urbanisme de Grenoble. Ha participat en projectes per a institucions com el Comitè Olímpic Internacional i a missions del Consell d'Europa com a expert europeu en qüestions urbanes.

Ha publicat articles sobre temes urbans a Portugal, Itàlia, França, Eslovènia o Regne Unit i té actualment en premsa el llibre *urBANALitzación: paisajes comunes, lugares globales* (Gustau Gili).

principals ciutats de la Catalunya central– inclouen l'escala supramunicipal de les dinàmiques urbanes i hauran d'assegurar que aquestes àrees, especialment sensibles en termes urbanístics, puguin desenvolupar-se i orientar-se d'acord amb els criteris que estableix la nova ordenació territorial i en una situació en què les contradiccions entre els planejaments municipals i les prescripcions del nou planejament territorial no acabin produint processos urbanístics no desitjats.

Finalment, s'han de considerar una sèrie de polítiques territorials actives adreçades a cinc àmbits concrets: sòl i habitatge, infraestructures i mobilitat, arquitectura i paisatge, rehabilitació urbana i coneixement i informació geogràfica. En aquest paquet de mesures orientades a la rehabilitació urbana s'inscriu la Llei de millora de barris, àrees urbanes i viles, la Llei 2/2004, de 4 de juny, més coneguda com a Llei de barris.

2. Urbanisme democràtic i reconstrucció de ciutat

Després de quaranta anys de dictadura franquista i la celebració de les primeres eleccions lliures, l'any 1979, l'urbanisme a les ciutats espanyoles va esdevenir un instrument de comunicació dels nous ideals democràtics. Aquesta interpretació

és especialment il·luminadora en situacions com la de les ciutats catalanes.

Així, doncs, les primeres autoritats democràtiques es van caracteritzar per portar a terme polítiques sectorials que intentaven mostrar que, efectivament, la societat havia canviat. En el cas de les polítiques urbanes, van aparèixer i es van desenvolupar tota una sèrie de receptes comunes a les principals ciutats i àrees urbanes catalanes, en el decurs de la dècada dels vuitanta i també durant els anys noranta del segle XX: la millora dels barris construïts de manera accelerada i sense

serveis col·lectius, que havien caracteritzat les dècades dels anys 60 i 70; la política de rehabilitació dels barris històrics; les operacions de viabilitat i de connexió entre diferents àrees de la ciutat; l'establiment de programes socials i polítiques d'equipaments, o la recuperació de zones anteriorment destinades a l'edificació massiva per ser destinades, en molts casos, a zones verdes.

Les dues orientacions de la política urbana a Catalunya, que faran de referent del nou urbanisme democràtic, seran clarament la recuperació dels centres històrics i la rehabilitació de les perifèries residencials, on la idea de «monumentalització» de l'espai públic, sorgida de la política de «reconstrucció» portada a terme per la ciutat de Barcelona, va ser utilitzada per ampliar el ventall d'actuacions sobre l'espai urbà, més enllà de les operacions relatives a la millora de l'habitatge i del teixit edificat. L'èmfasi sobre l'espai públic no només es referia a la recuperació i a l'ordenació del que ja existia, sinó també a la producció d'espais públics nous, aprofitant la urbanització d'espais buits i la construcció d'equipaments socials o culturals.

Pel que fa a la política de recuperació i revitalització dels centres històrics, més desenvolupada a les capitals, però present en un grau més alt o més baix a totes les àrees urbanes d'importància i volum poblacional suficient,¹ el plantejament general assumia la necessitat de mantenir la ciutat històrica, amb els seus habitants, entenent-la com una forma urbana encara hàbil,² tot recollint les experiències italianes i holandeses. En particular, l'experiència dels programes de rehabilitació urbana desenvolupats per ciutats com Bolonya, on les polítiques per incentivar el *riuso* es van plantejar com

Les dues orientacions de la política urbana a Catalunya i que faran de referent del nou urbanisme democràtic seran clarament la recuperació dels centres històrics i la rehabilitació de les perifèries residencials

un instrument de diagnosi i actuació capaç de renovar el teixit urbà i mantenir la morfologia de la ciutat històrica. La densitat dels centres històrics era el punt de partida per consolidar el contingut habitacional d'aquests entorns, a partir de programes de rehabilitació d'habitatges.

En el context d'aquesta actuació urbanística que caracteritzava les gestions municipals, Ignasi de Solà-Morales, l'any 1992, es referia a un:

«Urbanisme intersticial, reconstrucció de la ciutat, urbanisme urbà, metàstasi urbanística, han estat alguns dels termes amb els quals s'ha caracteritzat una manera de fer més confiada i segura en la petita escala que en el gran planejament; més convençuda de la capacitat concreta del projecte constructiu d'una plaça o d'un jardí que de les decisions programàtiques sobre viabilitat, àrees verdes o renovació urbana [...].

L'actuació era sempre una soldadura, un recosit de fragments inacabats per la manca d'una acció pública [...]. Un programa de veritable construcció d'espai públic a partir dels residus, dels intersticis i de les restes inacabades, abandonades per l'urbanisme desrollista.»

3. Política urbanística i política social: una perspectiva europea

La integració entre política urbanística i política social era un dels denominadors comuns a les polítiques públiques europees dels anys setanta i vuitanta. Alguns dels primers grans programes urbans, especialment

1. Deixant de banda el cas de Barcelona, les altres tres capitals desenvolupen programes de diagnosi, anàlisi i revitalització dels centres històrics. En el cas de Lleida, molt lligat al reconeixement de les tipologies edificatòries antigues i la recuperació d'un teixit edificat extremadament degradat. En el cas de Girona, a partir de tota la reflexió induïda per la presència del riu i la rehabilitació dels habitatges de l'àrea fluvial i, d'altra banda, del Call jueu. En el cas de Tarragona, a partir de la importància del patrimoni històric i arquitectònic antic. Les iniciatives, però, es van multiplicar en el decurs de la dècada dels anys noranta i van arribar a la gran majoria de ciutats mitjanes i molts municipis petits: del centre de Terrassa a la Porxada de Granollers, dels municipis metropolitans als més allunyats del centre metropolità i de mida més petita.
2. D'acord amb la teoria de l'arquitectura, es tractava d'una aproximació a la ciutat inspirada per l'estructuralisme històric, que afirmava, ja des del principi dels anys setanta, la possibilitat de «reconstruir» la ciutat europea a partir de la seva morfologia tradicional, que es considerava adaptable a les noves maneres de vida.

vinculats amb la sortida de la crisi industrial dels anys setanta, consideraven clarament la ciutat com un complex entramat de relacions que obligava a introduir-hi polítiques socials paral·lelament amb l'acció urbanística. Així, a mitjan de la dècada de 1970, hi ha dues tendències que destaquen a Europa.

En primer lloc, els exemples de polítiques urbanístiques i socials, a Alemanya i a França. Pel que fa al cas alemany, es tracta, majoritàriament, d'experiències de recuperació d'àrees industrials a ciutats mitjanes i amb una base econòmica molt especialitzada en sectors productius, que llavors estaven en crisi. Pel que fa al cas francès, s'han de destacar les operacions de rehabilitació urbana en grans conjunts habitacionals construïts dècades anteriors a les perifèries dels principals centres urbans. Una política de revitalització d'aquests «grans ensembles» que es configurava a partir de programes mixtos de millora de les condicions d'habitabilitat dels habitatges, condicionament i disseny, tant dels espais públics com dels espais intersticials entre els blocs edificats, i programes ocupacionals per a la població jove.

Una política de revitalització d'aquests «grans ensembles» que es configurava a partir de programes mixtos de millora de les condicions d'habitabilitat dels habitatges, condicionament i disseny, tant dels espais públics com dels espais intersticials entre els blocs edificats, i programes ocupacionals per a la població jove.

En segon lloc, les experiències del Regne Unit, amb un bon nombre d'iniciatives urbanístiques que entenen la ciutat com un conjunt de capes d'informació que s'havien de considerar en la seva globalitat per conèixer cada problemàtica concreta. Les polítiques incloses sota el nom comú de la «regeneració urbana» d'aquells anys mantenien línies d'actuació diverses i complementàries, que anaven de la renovació física dels teixits a les *inner cities*, a les polítiques d'ocupació o els projectes de reequipament social. Programes com el *Glasgow Eastern*

3. El projecte *Glasgow Eastern Area Renewal* (GEAR) va començar el 1976 i abastava l'àrea del East End de Glasgow. Una població de 40.000 persones havia patit les conseqüències de la crisi industrial amb un context caracteritzat per la intensa pèrdua de població. La retòrica del projecte fins i tot assimilava la situació de crisi al fet d'haver patit una guerra. El projecte tenia diferents àmbits d'acció, entre els quals hi havia la «regeneració urbana», que diferenciava estratègies diverses: construcció d'habitatge públic i rehabilitació del teixit edificat més antic; un subprograma econòmic, molt orientat a la problemàtica de l'atur i a la creació de nous llocs de treball; actuacions sectorials en transports, comunicacions o entorn ambiental; i, finalment, un programa de política urbana social que tenia en compte diferents àrees assistencials, com els serveis de salut i educació o els serveis i equipaments lúdics o esportius (Donisson; Middleton, 1987).

*Area Renewal*³ il·lustren aquest tipus de polítiques, tan complexes com ambicioses.⁴

Tant les experiències europees d'integració de polítiques urbanístiques i socials com les polítiques a les ciutats catalanes, orientades vers la rehabilitació dels centres històrics i les perifèries residencials massives de dècades anteriors, es van veure superades durant la dècada dels noranta del segle XX per dues dinàmiques de signe oposat i que han trasbalsat l'escenari sobre el qual s'actuava.

La integració entre política urbanística i política social era un dels denominadors comuns a les polítiques públiques europees dels anys setanta i vuitanta

En primer lloc, la progressiva competència entre ciutats, ha comportat que moltes d'aquestes hagin hagut d'invertir esforços per mantenir o reforçar la centralitat urbana, amb actuacions vinculades no tant al manteniment del teixit residencial i als programes de rehabilitació sinó més aviat al desenvolupament intensiu d'activitats terciàries, logístiques, de transport o indústries culturals.

En segon lloc, la progressiva i exponencial arribada de poblacions sense recursos procedents de països subdesenvolupats que s'han acabat concentrant precisament als territoris que abans s'esmentaven: els centres històrics i els barris d'habitatge massiu a les perifèries de les ciutats. Poblacions procedents del Marroc, de Bangladesh, la Xina o l'Equador, als municipis més urbans, i de l'Àfrica subsahariana, en el cas dels municipis més vinculats a l'explotació agrària, l'arribada de les quals ha canviat, sens dubte, la naturalesa dels barris històrics de la ciutat europea, que ha adquirit així un caràcter i una imatge que la retòrica de la reconstrucció difícilment podia imaginar vint anys enrere.

4. Una complexitat que també es reflectia en els programes de recerca iniciats aquells anys amb l'objectiu de dissenyar tant instruments d'intervenció, com de seguiment i avaluació de les polítiques concretes aplicades. És el cas de l'Economic and Social Research Council, que, amb la finalitat d'avaluar les diferents respostes a la crisi econòmica urbana, va seleccionar quatre ciutats amb un perfil diferenciat: Glasgow, com a exemple de crisi urbana com a conseqüència d'una llarga recessió; Birmigham, com una ciutat que havia passat del creixement a un profund declivi; Londres, on s'aconsellava contrastar àrees diverses: Greenwich, Lewisham, Southwark, Brent, Ealing i Hounslow, i, finalment, Bristol, seleccionada com una ciutat que havia sobreviscut a la recessió econòmica amb relatiu èxit. Un cinquè cas incorporat més tard va ser Newcastle, com a exemple d'un entorn urbà que havia rebut considerables ajuts per part de les institucions regionals (Hausner; Robson, 1985).

4. Polítiques urbanes i govern del territori

Malgrat els precedents anteriors, la veritat és que les polítiques urbanes a Europa i a Catalunya es caracteritzen, actualment, per la manca d'integració en molts àmbits i per quatre problemes bàsics:

- Les contradiccions en el disseny de les diferents polítiques urbanes sectorials, la qual cosa fa que el desenvolupament d'iniciatives concretes sigui difícil i es vegi moltes vegades dificultat pel funcionament d'altres polítiques que poden anar en direccions diferents.
- Els encavalcaments en el dibuix d'atribucions, competències i pel que fa a l'aplicació de polítiques urbanes en sentit horitzontal-sectorial, que dificulta tant la gestió eficient en el procés de presa de decisions com la visibilitat de responsabilitats administratives i redueix considerablement la possibilitat per a una avaluació i un monitoratge de les polítiques aplicades.
- Les redundàncies en el disseny i l'aplicació de les polítiques urbanes a escala municipal, producte de la coordinació mínima o inexistent supramunicipal a l'hora de definir objectius comuns, terminis i metodologies d'aplicació.
- La dispersió de les polítiques urbanes, definida per l'absència d'una actuació integrada que, per exemple, vinculi política urbanística i política social i que permeti visualitzar clarament relacions i sinergies entre accions de planificació urbana concretes i programes europeus, com l'URBAN.

Font: Info Catalunya.

PEPE NAVARRO

A aquestes problemàtiques centrals, s'hi hauria d'afegir la necessitat d'àmbits de planejament i gestió basats en la definició d'estratègies a mitjà i llarg termini, o els dèficits d'organització entre diferents nivells de govern a l'hora d'establir àmbits de gestió per al desenvolupament de les polítiques urbanes.

Precisament, algunes experiències noves a Europa intenten resoldre, si més no parcialment, aquesta sèrie de problemes que afecten la definició

de les polítiques urbanes i els processos de presa de decisions i que impossibiliten l'avaluació de les mesures i les accions aplicades. Aquest és el cas de la nova autoritat metropolitana per al Gran Londres, la Greater London Authority (GLA). La nova entitat de govern es va crear el 2000 i té l'objectiu d'aconseguir un disseny millor i una gestió més eficient de les polítiques urbanes. Així, per exemple, l'aplicació de polítiques urbanes sectorials de transport passava, fins ara, per una xarxa integrada per més de 69 ens públics i socis privats, amb capacitat de decisió i/o gestió sobre el sistema de transport, però amb una gran dificultat per treballar de manera coordinada, la qual cosa feia molt difícil assolir els objectius anteriors.

Actualment, la GLA ha posat en pràctica polítiques urbanes de gran èxit, com la famosa «Congestion Charge», una taxa obligatòria per conduir vehicles dins d'un perímetre força extens del centre de la ciutat i que sembla que ha reduït considerablement el trànsit urbà durant l'últim any.⁵

5. La Llei de barris: plantejament i objectius

La Llei de millora de barris, àrees urbanes i viles, la Llei 2/2004 de 4 de juny, es proposa amb l'ambició, precisament, de millorar els àmbits d'integració entre les polítiques urbanes, però, sobretot, amb l'ambició de corregir les tendències de degradació als espais urbans de Catalunya. En alguns casos, es tracta de situacions heretades del creixement urbanístic de dècades anteriors. En altres casos, es tracta de problemàtiques creades per l'evolució recent.

La Llei de millora de barris es proposa amb l'ambició de millorar els marcs d'integració entre les polítiques urbanes però, sobretot, amb l'ambició de corregir les tendències de degradació als espais urbans

El risc d'aparició de processos de dualització espacial en molts municipis es comença a albirar i afecta força àrees urbanes. Es pot intuir la configuració d'una zona externa segregada, urbanitzada seguint el model de l'habitatge unifamiliar de baixa densitat, i un centre històric,

5. La nova autoritat metropolitana desenvolupa la seva tasca de projecte i gestió en vuit àrees principals de responsabilitat: transport, planejament, regeneració i desenvolupament econòmic, medi ambient, plans d'emergència i serveis contra incendis, policia, salut pública i cultura. Per a l'exercici de les seves funcions, el nou govern metropolità compta amb l'ajut de quatre entitats funcionals que articulen la seva tasca de gestió: la Transport for London, la London Development Agency, la London Fire and Emergency Planning Authority i la Metropolitan Police Authority.

urbanitzat de manera més contínua i compacta, caracteritzat per la presència de poblacions immigrades sense recursos. La necessitat de redreçar aquests processos d'especialització al territori i de segregació social obliga a plantejar mesures que revaluïn les àrees actualment degradades per revertir aquesta tendència.

En aquest sentit, la Llei estableix un fons financer de la Generalitat per promoure programes integrats destinats a la rehabilitació i la promoció dels barris, les àrees urbanes i les viles que, des d'un punt de vista urbanístic, econòmic, social i mediambiental, necessiten una atenció especial per part del Govern de la Generalitat. Com que es tracta d'un fons econòmic, la gestió del procés d'adjudicació dels ajuts i de l'aplicació posterior dels projectes intenta promoure la cooperació entre les diferents administracions implicades, en particular, entre el Govern de la Generalitat i l'autoritat municipal.

La Llei estableix un fons financer de la Generalitat per promoure programes integrats destinats a la rehabilitació i promoció dels barris, àrees urbanes i viles que requereixen una especial atenció

A l'article 5.1, la Llei planteja un seguit de criteris perquè una àrea urbana es pugui acollir a la convocatòria d'ajuts:

- Existència d'un procés de regressió urbanística, que pot referir-se a la degradació de l'edificació o la persistència de dèficits d'equipaments i sistemes (viari, sanejament, espais públics).
- Existència d'una problemàtica demogràfica resultat bé de l'envelliment o la pèrdua de la població resident, o bé producte d'increments de població massa accelerats i que poden afectar considerablement la qualitat dels serveis, els equipaments i la mateixa urbanització.
- Presència d'una problemàtica econòmica, social o ambiental especialment greu.
- Existència de dèficits socials i urbans i de problemàtiques de desenvolupament local.

Segons l'article 5.2 de la Llei, és el reglament corresponent el que especifica els criteris per avaluar aquestes diferents situacions. És a dir, com es pot mesurar el nivell de regressió urbanística, problemàtica demogràfica i crisi econòmica, ambiental o social per decidir si una àrea urbana pot

PEPE NAVARRO

Font: Info Catalunya.

representar una actuació de prioritat en el marc de la Llei?

El reglament ho respon d'aquesta manera:

- L'abast de la regressió urbanística s'avalua a partir de variables, com ara:
 - El valor cadastral.
 - L'estat de conservació de les edificacions.
 - L'existència d'edificis sense aigua corrent o sense evacuació d'aigües residuals.
 - L'existència d'edificis de quatre plantes o més, destinats principalment a habitatge, sense ascensor.

- L'abast de la problemàtica demogràfica s'avalua a partir de:
 - La densitat de població.
 - El descens de la població o el creixement massa accelerat durant el darrer quinquenni.
 - El volum de població amb dependència (menys de 15 anys i més de 65).
 - L'existència de volums importants d'immigració extracomunitària.

- L'abast de la presència de problemàtiques econòmiques, socials o ambientals s'avalua a partir de les variables següents:
 - El nombre de persones que perceben pensions assistencials i pensions no contributives.
 - La taxa d'atur elevada.
 - El dèficit de zones verdes.
 - El baix nivell d'instrucció.

- L'abast dels dèficits socials i urbans i les problemàtiques de desenvolupament local s'avaluen a partir de:
 - El dèficit de transport públic.
 - El dèficit de places d'aparcament.
 - La baixa activitat econòmica.
 - L'existència de població amb risc d'exclusió social.

Cadascuna de les variables anteriors s'avalua d'acord amb una sèrie d'indicadors i criteris de puntuació. Així, per exemple, per avaluar si

existeix un procés de regressió urbanística, el valor cadastral es puntea segons el valor cadastral mitjà de l'àrea considerada respecte al valor cadastral mitjà del municipi. Per cada cinc punts de diferència, es comptabilitza un punt. Dins del mateix paquet de variables, l'estat deficient de les edificacions s'avalua considerant un punt per cada punt percentual superior al percentatge mitjà de Catalunya d'edificis en mal estat i ruïnós.

6. Els barris de la Llei de barris

A la primera convocatòria de la Llei es van seleccionar un total de 13 projectes, i a la segona convocatòria se n'han seleccionat un total de 17, amb una majoria de ciutats metropolitanes i caps comarcals.

Els dos primers anys de l'actual legislatura han dotat de l'ajut corresponent a 30 àrees urbanes de Catalunya, que representen una població beneficiada

Programa de barris i àrees urbanes d'atenció especial-Convocatòria 2004

Municipi	Barris i àrees urbanes d'atenció especial	Pressupost aprovat (milions d'euros)	Subvenció atorgada (milions d'euros)
Badalona	Serra d'en Mena	18,6	9,3
Balaguer	Centre històric	16,0	8,0
Barcelona	Santa Caterina	14,6	7,3
Barcelona	Roquetes	11,1	5,5
l'Hospitalet de Llobregat	Collblanc-Torrassa	18,7	9,3
Lleida	La Mariola	11,1	5,6
Manlleu	Barri de l'Erm	17,0	8,5
Manresa	Nucli Antic	16,6	8,3
Olot	Nucli històric	7,2	3,6
Reus	Barri del Carme	16,6	8,3
Salt	Salt Setanta	15,2	7,6
Santa Coloma de Gramenet	Serra d'en Mena	18,0	9,0
Terrassa	Ca n'Anglada	17,0	8,5
Total convocatòria 2004	13	197,7	98,8

de 618.120 habitants. L'ajut acumulat en aquests dos primers anys és de 198 milions d'euros, amb una inversió generada de 396 milions.

Un repàs als casos seleccionats mostra l'abast de les problemàtiques. Així, el 70 % dels barris presenten edificis en mal estat i amb dèficits de serveis. Casos com Sant Cosme, al Prat de Llobregat (11,78 %), o La Mariola, a Lleida (11,40 %) multipliquen per quatre el percentatge d'edificis en mal estat que correspon a la mitjana de Catalunya (2,65 %). Barris com el de Sant Ildefons, a Cornellà, o la Ribera, a Montcada i Reixac, superen els 200 habitatges per hectàrea. El 80 % dels barris presenten taxes elevades de població immigrada extracomunitària. Alguns casos són ben significatius: el nucli antic de Manresa, el barri de Santa Caterina de Barcelona, La Marca

Programa de barris i àrees urbanes d'atenció especial-Convocatòria 2005

Municipi	Barris i àrees urbanes d'atenció especial	Pressupost aprovat (milions d'euros)	Subvenció atorgada (milions d'euros)
Barcelona	Poble Sec	17,0	8,5
Berga	Casc antic	13,1	6,6
Canovelles	Barriada Nova	3,0	1,5
Cornellà de Llobregat	Sant Ildefons	16,6	8,3
el Prat de Llobregat	Sant Cosme	11,9	5,9
Figueres	Marca de l'Ham	5,5	2,7
Girona	Santa Eugènia-Can Gibert del Pla	14,6	7,3
Mataró	Cerdanyola	7,5	3,8
Montcada i Reixac	La Ribera	9,7	4,8
Ripoll	Barri Vell	4,8	2,4
Sabadell	Parc Fluvial Riu Ripoll	18,0	9,0
Sant Boi de Llobregat	Casablanca	13,3	6,7
Santa Perpètua de Mogoda	Can Folguera (1a fase)	5,2	2,6
Solsona	Nucli antic	11,6	5,8
Tarragona	Campclar	15,0	7,5
Tortosa	Casc antic	18,9	9,4
Vic	Barri Sud	12,3	6,2
Total convocatòria 2005	17	198,0	99,0

de l'Ham de Figueres, o la Vila Vella i l'Eixample d'Alou, a Olot, multipliquen per més de tres la mitjana de població estrangera extracomunitària que correspon a Catalunya (7 %).

Finalment, si s'observen els indicadors de tipus social relatius a l'exclusió, les conclusions són força clares: el 50 % dels barris tenen un percentatge elevat de població en risc d'exclusió, el 87 % dels barris presenten taxes d'atur per sobre de la mitjana i el 90 %, nivells d'instrucció baixos. Així, el barri de Casablanca (18,4 %), a Sant Boi de Llobregat, o Sant Cosme, al Prat (19,7 %), gairebé dupliquen la taxa d'atur mitjana de Catalunya (10,2 %).

Aquesta és, sens dubte, una bona mostra de la cartografia de la degradació urbana i l'exclusió social, però també és del tot cert que és un mapa incomplet. Les intencions del Govern de la Generalitat són mantenir la convocatòria de la Llei amb caràcter anual, la qual cosa representaria, si se sumen els dos propers anys d'aquesta primera legislatura, afegir 30 àrees urbanes més a la llista dels projectes en curs. Així, doncs, al final hi hauria 60 projectes de millora urbana que hauran desenvolupat actuacions en aspectes tan diversos com l'edificació, l'habitabilitat dels habitatges, la viabilitat o els espais públics, però també sobre aspectes socials que pretenen millorar la qualitat de vida de la població resident.

PEPE NAVARRO

Font: Info Catalunya.

7. Les actuacions: objectius i exemples

Sens dubte, la combinació d'actuacions de tipus urbanístic amb altres de caràcter clarament social és una de les grans aportacions de la Llei i obre vies per superar les actuals contradiccions pel que fa a la coordinació entre els agents públics a l'hora de decidir, desenvolupar i avaluar les polítiques urbanes.

En aquest sentit, la Llei s'ha complementat amb actuacions sectorials de diferents departaments de la Generalitat, com ara programes

d'habitatge, de salut, relacionats amb la dona, d'ocupació, de cultura, d'immigració o de participació ciutadana.⁶

Però, a banda d'aquestes actuacions de tipus sectorial, la Llei defineix una sèrie d'àmbits d'actuació que els projectes a desenvolupar als diferents municipis hauran de respectar:

- Millora de l'espai públic i dotació d'espais verds.
- Rehabilitació i equipament dels elements col·lectius o comuns dels edificis.
- Provisió d'equipaments per a ús col·lectiu.
- Incorporació de les tecnologies de la informació als edificis.
- Foment de la sostenibilitat del desenvolupament urbà, especialment pel que fa a l'accessibilitat, l'eficiència energètica, l'estalvi en el consum d'aigua i el reciclatge de residus.
- Equitat de gènere en l'ús de l'espai urbà i dels equipaments.
- Desenvolupament de programes que impliquin la millora social i econòmica del barri.

Les inversions més importants corresponen a la millora de l'espai públic i a la dotació d'espais verds, que sumen un total de 191 milions d'euros, el 43 % del total invertit. Els projectes

PEPE NAVARRO

Font: Info Catalunya.

6. La llista de departaments relacionats amb la Llei inclou el Departament de Medi Ambient i Habitatge (convenis per a la rehabilitació d'habitatges i, si s'escau, remodelació de l'edificació en la pràctica totalitat dels barris del programa); el Departament de Salut (Programa salut als barris); el Departament de la Presidència, el Departament de Treball i Indústria (Formació ocupacional en el desenvolupament de plans de formació ocupacional i Programa de garantia social i formació TIC en tots els barris del programa); el Departament de Cultura, el Departament de Benestar i Família i el Departament de Relacions Institucionals i Participació (línia específica de finançament de programes de participació ciutadana).

integrals que desenvolupen el fons rebut també han d'aplicar accions en aquests set àmbits diferents.

A continuació, es presenten dos casos concrets, amb exemples d'actuacions específiques que es poden incloure dins dels àmbits d'acció esmentats:

Àmbit 1. Millora de l'espai públic i dotació d'espais verds:

- Objectius: millorar els espais d'ús col·lectiu i ampliar-ne la dotació, per afavorir la mobilitat i la convivència dels ciutadans.
- Actuacions concretes: pavimentació de carrers, col·locació d'arbrat i enllumenat.

Àmbit 7. Programes que impliquin la millora social i econòmica del barri:

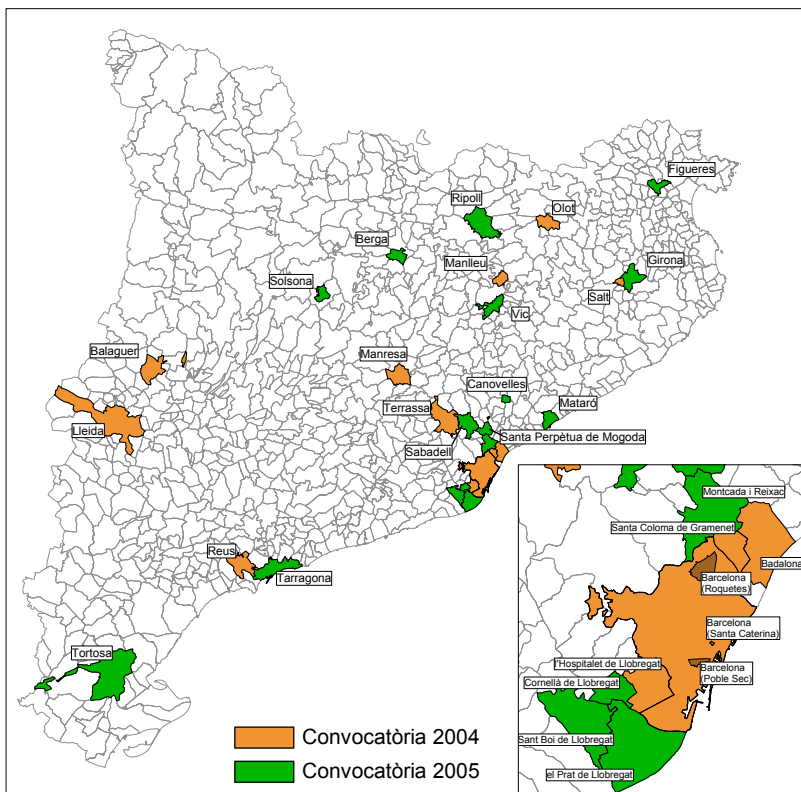
- Objectius: potenciar la dinamització de l'activitat econòmica i social i afavorir la millora de les condicions de vida de les persones amb risc d'exclusió social i dels col·lectius més desfavorits.
- Actuacions concretes: programes de dinamització del comerç i programes de promoció de la ciutat.

Els projectes integrals, que són els encarregats de desenvolupar l'ajut i traduir-lo en projectes i actuacions, els elaboren i els executen els municipis, mentre que la selecció dels projectes i l'assignació dels recursos correspon al Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Els projectes integrals han d'incloure accions en els àmbits anteriors, de manera obligatòria.

Com es pot veure, la coordinació vertical entre el Govern de la Generalitat i els governs locals on hi ha les àrees afectades pels projectes és una peça clau en l'entramat de decisions que posa en marxa, desenvolupa i avalua l'evolució dels programes i projectes. La suma d'aquesta integració vertical amb l'horitzontal o sectorial, que ja hem esmentat, dona a la

Resta encara un món urbà, un territori a trossos, un repte que convé, més que mai, assumir: transformar la degradació i els problemes urbans en oportunitats de futur i fer de la urbanització senzillament ciutat

Mapa de localització dels municipis on es troben els barris i les àrees urbanes d'atenció especial: convocatòries 2004 i 2005

Llei de barris un caràcter clarament transversal i, en aquest sentit, innovador i necessari, tenint en compte el tipus de problemes i també d'oportunitats a què les ciutats hauran de fer front en el futur.

8. Una llei transversal i un repte col·lectiu

Si alguna cosa defineix la vigent Llei de barris, tal com s'ha plantejat al llarg de les pàgines anteriors, és la seva oportunitat en un moment en el qual, després del fracàs en termes socials de l'ofensiva neoliberal dels anys noranta –que va portar a privatitzar serveis col·lectius i a negar cada vegada més credibilitat al sector públic a tot Europa–, les iniciatives públiques demostren que

poden desenvolupar projectes innovadors. Per això, sens dubte, cal imaginació, però sobretot cal ser capaç de superar els problemes importants, que, de cara a una bona gestió de la realitat i les seves causes, el sector públic acostuma a presentar en el marc de la integració de polítiques i de coordinació d'iniciatives i decisions.

Tal com s'ha comentat, la Llei de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen una atenció especial representa un pas important pel que fa a col·locar en el centre del discurs i l'acció de govern la necessitat de redreçar les dinàmiques de degradació de l'hàbitat urbà i apostar pels espais urbans com a font de plusvàlues econòmiques i també de sinergies socials. Dit d'una altra manera, com a font de sinergies entre activitats i poblacions diferents, relacions que acabaran redundant en plusvàlues col·lectives.

Però la Llei de barris també posa sobre la taula dos aspectes essencials: d'una banda, la competitivitat del sector públic per fer ciutat i construir territori, de manera integrada i eficient; i de l'altra, la visibilitat de les diferències que el territori de Catalunya encara mostra en els seus espais urbans. Tot i que alguns fragments d'aquesta cartografia urbana han assolit nivells d'excel·lència i apareixen en les primeres posicions dels rànquings dels llocs on la gent desitja viure, resta encara un món urbà, un territori a trossos, un repte que convé assumir, més que mai: Transformar la degradació i els problemes urbans en oportunitats de futur i fer de la urbanització senzillament ciutat.

Referències

Donnison, David; Middleton, Alan, *Regenerating the inner city Glasgow's experience*, Routledge & Kegan Paul, Londres, 1987.

Hausner, Victor; Robson, Brian, *Changing Cities: an introduction to the economic and social research council, Inner Cities Research Programme*, Economics and Social Research Council, Londres, 1985.

Solà-Morales, Ignasi (1992) «Uso y abuso de la ciudad histórica. La Villa Olímpica de Barcelona». A: A&V, 37, 1992 (28-32). ■

PEPE NAVARRO

Font: Info Catalunya.